

Slovenščina – slovnica

večpovedno besedilo (enogovorno, dvogovorno), tvarna sestava besedil (govorjeno, zapisano), besedilne vrste (zapisnik; uradna prošnja, prijava, pritožba)

Naloge iz delovnega zvezka strani 56-85; 122-135; UČBENIK: 38-64; 90-95

56/6

63/16,17

64/2,7

68/1,3,4,5,9,15

72/2,3,7,9,10,11,12,13,15,16,17,18,20,19

79/21,22,23,25,26,27,28,29

128/4

133/7

Pregled:

- **SESTAVA BESEDIL**
 - o **Slovnicihna sestava besedil**
 - **POVED** (smo že pisali)
 - **VEČPOVEDNO BESEDILO**
 - enogovorno
 - o pomensko, slovnicihno, aktualnostno razmerje
 - dvogovorno
 - o **Tvarna sestava besedil**
 - **GOVORJENO BESEDILO**
 - poudarek
 - intonacija
 - premori
 - hitrost
 - register
 - glasovna barva
 - **ZAPISANO BESEDILO**
 - ločila
 - končna ločila
 - nekončna ločila
 - stičnost ločil
- **OBRAVNAVA BESEDILNIH VRST**
 - o Zapisnik
 - o Uradna prošnja, prijava, pritožba

VEČPOVEDNO BESEDILO

- Enogovorno
- dvogovorno (2 tvorca se izmenjujeta)

ENOGOVORNO

Sporočevalec tvori eno poved, dopolni jo z drugo,... Pri tem morajo biti povedi:

-logično povezane

-vsaka poved vsebuje podatek iz prejšnje

-vsaka naslednja poved se začne z znanim podatkom, konča pa z neznanim

zveze med povedmi nam zato povejo, kako sta dve povedi povezani pomensko, oblikovno/slovnično, aktualnostno:

- pomensko razmerje (koherenca)
- slovnično razmerje (kohezija)
- aktualnostno razmerje

Pomensko razmerje med povedma

Pomenska povezanost med povedma. Glede na to, s katerim podatkom druga poved dopolnjuje prvo, ločimo:

- časovno
- vzročno
- posledično
- namerno
- pogojno
- protivno
- pojasnjevalno
- sklepalno
- naštevalno

pomensko razmerje je ponavadi IZRAŽENO (eksplicirano) s posebno besedo: časovnim prislovom (npr. nato) ali prirednim veznikom (zato, vendar, torej, namreč). Včasih pa ni posebej izraženo, zato ga mora bralec prepoznati iz vsebine dopolnjevalne povedi – takrat je pomensko razmerje VSEBOVANO (implicirano) v vsebini dopolnjevalne povedi.

Ena vrsta pomenskega razmerja v besedilu vedno prevladuje

Na podlagi tega, katera vrsta pomenskega razmerja prevladuje, ločimo 4 načine razvijanja teme (slogovni postopki):

- opisovanje (naštevalno razmerje prevladuje),
 - pripovedovanje (časovno razmerje),
 - razlaganje (vzročno, posledično, namerno, pogojno),
 - utemeljevanje (pojasnjevalno, sklepalno),
- + obveščanje - v eni sami povedi so predstavljeni le temeljni podatki o temi (kaj se dogaja, kdo, kdaj, kje)

Slovnično/oblikovno razmerje med povedmi:

vsaka poved vsebuje podatek iz prejšnje. V dopolnjevalni povedi se ponovi vsaj en podatek iz prejšnje – Tako slovnično razmerje je **navezovanje**, beseda ali besedna zveza, s katero je v dopolnjevalni povedi izražen ponovljeni pdatek, pa je **naveznik** (anafora).

Lahko pa prva poved z besedo napoveduje, o čem bo govorila dopolnjevalna poved – tako slovnično razmerje je **napovedovanje**, beseda, s katero napovedujemo podatek iz druge povedi, pa **napovednik** (katafora).

- **navezovanje s:**

- sopomenko (pes-mrcina)
- nadpomenko (avto - vozilo)
- parafrazo (nadomestno poimenovanje z več besedami: npr. namesto slon-največji kopenski sesalec)
- osebnim zaimkom (*jo* namesto *hišo*)
- kazalnim zaimkom (*takega* namesto *pralnega*, *tja* namesto *na vrh*)
- svojilnim zaimkom (*njihov* namesto *otroški*)
- osebno glagolsko obliko (*potuje* namesto *Janez*)

Nenadoma je pritekel pes. Mrcina se je zakadila v gručo ljudi.

- **napovedovanje (redkeje)**

→ najprej zaimek, šele potem polnopomenska beseda

Takole bova naredla. Ti boš vse skupaj financiral, jaz pa organiziral.

+ **dobesedna ponovitev** (izjemoma)-ob možnosti dvoumnosti – ta način je slogovno zaznamovan (propagandna besedila, pravna); **stavčni vzorec**-ponavljanje več besed (umetnostna besedila, reklamna)

+**delna ponovitev besede** – beseda iz druge je tvorjena iz besede v prvi povedi:

Že zgodaj sem se naučil brati. Za branje sem se navdušil v šoli.

Včasih ni naveznika – povežemo z **logičnim sklepanjem**

K sreči vlak ni imel zamude. Na postaji so me pričakali starši.

Aktualnostno razmerje (dz 63/7)

glavno pravilo besedilnega reda – členitev po aktualnosti → poved delimo na dva dela: na začetku je že znan podatek – izhodišče (I), na koncu nov, pomemben – jedro (J)

V zvezi dveh povedi opazujemo **izhodišče dopolnjevalne povedi**. Pri tem nas zanima, s katerim aktualnostnim delom (izhodiščem ali jedrom) prve povedi je povezano.

- **Andrej je odpotoval k prijateljem v Hamburg. Ta fant je pravi vagabund!**
izhodišče dopolnjevalne povedi je povezano z izhodiščem prve ($I_2=I_1$)
- **Andrej je odpotoval k prijateljem v Hamburg. Tam je že lani preživel počitnice.**
izhodišče dopolnjevalne povedi je povezano z jedrom prve ($I_2=J_1$)
- **Andrej je odpotoval k prijateljem v Hamburg. To smo že dolgo pričakovali.**
izhodišče dopolnjevalne povedi je povezano s celo prvo povedjo ($I_2=I_1 + J_1$)

Lahko pa je izhodišče dopolnjevalne povedi povezano z delom jedra prve:

Andrej ima dve sestri. Prva živi v Ljubljani. ($I_2= J_1/2$)

DVOGOVORNO

=dialoško

Izmenjavanje pobude in odzivne replike – sestavljata sekvenco (=zveza pobudne in odzivne replike). Replika je posebna enota besedila – oved, ki jo izreče eden, predn začne govoriti drugi sogovorec.

Izmenjavata se govorec in poslušalec.

Pogovor lahko začnemo z **uvajalno repliko**.

odzivni repliki pogosto sledi **poodzivna replika** (»Koliko si star?« »Petnajst.« »Ne verjamem.«)

Sekvence se lahko prepletajo – v odzivni repliki lahko doda že naslednjo pobudo.

dz 64/2

V zvezi replik lahko opazujemo razmerje med replikama, ki sta povezani:

- pomensko
- slovnično
- aktualnostno

pomensko razmerje – 3 vrste pogovora:

- raziskovalni pogovor – vprašanje + odgovor → publicistično besedilo -intervju (»Zakaj nastane ozonska luknja?« »Zaradi onesnaževanja.«)
- pogajalni pogovor – 2 različni mnenji – iskanje kompromisa (»Nimaš pojma.« »Seveda imam.«)
- prepričevalni – prepričevanje za določeno dejanje, ki mu drugi nasprotuje (»Obleci vetrovko.« »Ne, ne bom.«)

+ povezovalni pogovor – iz dveh replik: pozdrav-odzdrav; voščilo-zahvala... (»Nasvidenje.« »Nasvidenje.«)

dz 64/7 – v testu

slovnično razmerje

Odzivna replika vsebuje vsaj kakšen podatek iz pobudne.

Kje so bile OI? V Sydneyu → večinoma znanega podatke ne ponovimo, zato je odgovor kratek, če pa ga, ga tako kot v enogovornem besedilu

aktualnostno razmerje

izhodišče (I) običajno izpustimo, odgovorimo le z jedrom (J). Znani podatek je v odzivni repliki pogosto izpuščen –nima izhodišča, ampak samo jedro.

»Koliko je ura?«

»Pol dveh.«

TVARNA SESTAVA BESEDIL

zapisano/govorjeno besedilo

GOVORJENO BESEDILO

→ IZGOVARJAMO GLASOVE IN URESNIČUJEMO BESEDNE ZVOČNE SPREMLJEVALCE (prozodične prvine)

Glasovi → 29 glasnikov

Prozodične prvine → Besedilni zvočni spremljevalci govorenja:

- **poudarek** -glasneje izgovorjena beseda-poudarjena, če se zdi sporočevalcu pomembnejša, pogosto na koncu povedi
- **intonacija** -na koncu je navadno izgovorjena z nižjim tonom kot začetna beseda padajoča (pripovedne povedi in vprašalne-Kdo?Čemu?) ali rastoča intonacija (dopolnjevalne povedi, ki od poslušalca pričakujejo, da bo odgovoril z da ali ne).
vzključna intonacija – povedi izgovarjamo s čustveno zavzetostjo
končno intonacijo (intonacijo na koncu povedi) zaznamujemo s končnim ločilom – vzključno s klicajem, rastočo z vprašanjem...
Nekončna intonacija – zaznamujemo z nekončnim ločilom, lahko je padajoča ali rastoča
- **premori** – z njimi členimo besedilo na smiselne pomenske enote; jasnost, preglednost. Govorjeno besedilo je drugače členjeno kot zapisano, pogosto tudi tam, kjer ni ločila v zapisanem besedilu (Odtod | so odhajale na pot | vse pomembne odprave.). So različno dolgi, najdaljši med odstavki, krajši med spremni stavkom premege govora,... Najkrajši so zaznamovani z vejico.
- **hitrost** – pomembni podatki izgovarjani počasneje. Odvisno od okoliščin sporočanja (poislušačeva starost, njegovo znanje jezika, število naslovnikov, čas, ki ga imamo na voljo). S hitrostjo govorenja razodevamo tudi čustveno in telesno stanje – zaspanost, veselost, žalost,...
- **register** – višina tona (sopran, mezzosopran, alt, tenor, bariton, bas). Najnaravnejše je govorenje v srednjem registru svojega osebnega tonskega območja. Prehajanje v višji/nížji register je odvisen od počutja, sogovornika (z otrokom govorimo z višjim glasom),...
- **barva** – izraža razpoloženje

(dz 72/2,3 (končna ločila),7,9,10,11,12,13,15,16,17,18,20,19 (nekončna ločila-vejica))

(dz 68/1,3,4,5,9,15)

ZAPISANO BESEDILO

Pretvarjanje slušne podobe v vidno.

LOČILA

Z njimi zaznamujemo intonacijo in premore. Poznamo končna in nekončna ločila.

Končna ločila – nečrkovna pisna znamenja na koncu povedi. Z njimi zaznamujemo intonacijo in daljše premore, vrto povedi glede na sporočevalčev namen. Končna intonacija je treh vrst: padajoča (**pika**), rastoča (**vprašaj** – tudi za padajočo – povedi, ki se začnejo z vprašalnimi zaimki), vzklična (**klicaj**-za čustveno obarvanimi povedmi, nagovorom, lahko naslovom). Klicaj in vprašaj sta lahko tudi sredi vrinjenega stavka. (Pred leti – Se spomniš? – se nam je pripetilo nekaj podobnega.)

Nedokončane povedi zaznamujemo s tremi pikami (Morda pa le...) ali pomišljajem (Povedal bi le, da -)

Končna ločila v večstavčnih oz. zloženih povedi: v podrednih povedih o končnem ločilu odloča sporočevalčev namen, izražen v glavnem stavku (Ali veste, kdaj se začne?), v priredno zloženih povedih pa namen, izražen v zadnjem enakovrednem stavku.

Nekončna ločila – zaznamujemo nekončno intonacijo in krajše premore znotraj povedi.

vejica – ločimo smiselne dele povedi: ko naštevamo, ločevanje stavkov, z njo obdamo zvalniški, členkovni in medmetni pastavek, vrinjen stavek, pojasnilo...

V posebnih primerih pa vejice v navedenih položajih ne pišemo – oglejmo si nekaj posebnosti:

1. Vejice ne pišemo pred

- ponovljeno besedo, če v govoru ni ločena s premorom (npr. *Hitro hitro na pot!* 'zelo hitro'),
- vezalnimi vezniki *in, pa, ter* (npr. *Z rokami se je oprl na stol in se počasi dvignil; Na morju smo plavali, hodili na dolge izlete ter se veliko pogovarjali*),
- ločnim veznikom *ali, bodisi* (npr. *Tega ne veste ali nočete vedeti?*),
- drugim delom dvodelnih veznikov *ne – ne, niti – niti* (npr. *Niso nam pomagali ne z besedami ne z dejanji; Dobrih lastnosti ne more sreča nikomur niti dati niti vzeti*),
- primerjalnim veznikom *kakor, kot, ko*, če veznik ne uvaja odvisnika (če torej v nadaljevanju ni osebne glagolske oblike, prim. *Požrešnost je pokončala več ljudi kakor meč*).

2. Vejice ne pišemo med

- prirednimi deli stalnih besednih zvez z izpuščenim veznikom (npr. *Na vrat na nos se je odločil za nakup novega pohištva*),
- dvema podrednima veznikoma (npr. *Opozorite ga, da če ne pride, ne bo dobil svojega deleža*),
- prirednim in podrednim veznikom na začetku vmesnega odvisnika (npr. *Peter je začel pisati nalogo, in ker ni znal, je kar naprej pogledoval k sošolcu*),
- deli večbesednih veznikov (npr. *Kljub temu da ste veliko delali, morate snov pred izpitom dobro utrditi*).

podpičje – šibkejšo od pike, močnejšo od vejice. Stoji za samostojnimi stavki iste povedi, za aštevalnimi enotami, zapisanimi za številčkami, črkami, ali pomišljaji v odstavkih (alinejah).

dvopičje – napovemo naštevanje, za spremnim stavkom, s katerim napovemo dobesedni navedek besedila
narekovaj – začetek in konec citata, besedo s posebnim pomenom. Če je navedek pred spremnim stavkom, se navedek konča z vejico/vprašajem/klicajem namesto s piko. Spremni stavek sredi dobesednega navedka se začne z malo začetnico in konča z vejico («Ne jaz,» je odgovoril, »ampak vi.»)

pomišljaj – z enodelnim poudarimo besedo, kažemo nasprotje med stavki iste povedi. Z dvodelnim ločimo vrinjene stavke ali dele stavkov od ostalega dela povedi. Lahko uvaja dobesedni navedek premege govora (če pred njim ni spremnega stavka), stoji pred naštevalnimi enotami (v alinejah), namesto predlogov od in do – predložni pomišljaj (npr. 20.-23. junija)

oklepaj – za ponazoritev ali dopolnitev. Če je v oklepaju samostojna poved, se začne z veliko začetnico in konča s končnim ločilom. Uporabljamo lahko tudi poševnega /.../, navadno znotraj okroglega oklepaja.

STIČNOST LOČIL

stična ločila – pišemo takoj za zadnjo črko povedi oz. tik pred njeno prvo črko (brez presledka)

- pika _____ . _____
- klicaj _____ ! _____
- vprašaj _____ ? _____
- vejica _____ , _____
- podpičje _____ ; _____
- dvopičje _____ : _____

- narekovaj _____ » _____ « _____
- oklepaj _____ (_____) _____

- predložni pomišljaj _____ - _____

nestična ločila – se ne stikajo z besedami

- tri pike _____ ... _____
- pomišljaj _____ - _____

ZAPISNIK (Učb. str. 90)

Je prikazovalno besedilo o enkratnem preteklem dogodku, preipovedovalno besedilo. Tvorec objektivno poroča o dogodku, ki poteka po dnevnem redu. Namen je sprejetje sklepov. Uporablja se glagole rekanja v pretekliku (je predlagal, poudaril,...), govorni prispevki udeležencev so obnovljeni (s svojimi besedami, npr. ...*predlagal, da bi bili sestanki pogostejši.*), povzeti (...*o pogostosti sestankov.*)

glava: naziv organa, čas, kraj, prisotni in odsotni

jedro: dnevni red sestanka (teme/točke), pomembnejši govorni prispevki udeležencev, sklepi

sklepni del: kdaj se končal sestanek, kje, kdaj je bil napisan, kdo ga je vodil, žig, naslovi prilog zapisnika

URADNA PROŠNJA, PRIJAVA PRITOŽBA (Učb. str. 92)

Tvorec ali Naslovnik je hierarhično neenakovreden oz. uraden

Jože Rus
Dolenjska cesta 67b
8259 Bizeljsko

6. 4. 2010

MŠZŠ
Zoisova cesta 28
1000 Ljubljana

Prijava na razpis za enoletno šolanje v tujini

Spoštovani!

Prijavljam se na razpis za izbiro kandidatov za enoletno šolanje v Angliji in ZDA, ki je bil objavljen 20. 3. 2010.

V šolskem letu 2008/2009 sem zaključil 2. letnik srednje šole za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani – umetniška gimnazija – likovna smer.

V prvem in drugem letniku sem imel odličen uspeh. Na festivalu Transgeneracije je bil moj strip z naslovom *Krava, ki je ugotovila, da tako naprej več ne gre* nagrajen z drugo nagrado. Že od sedmega razreda osnovne šole sodelujem s krajevnim kulturnim društvom, kjer pomagam pri pripravah na kulturne prireditve.

Upam, da bom izbran za enoletno šolanje v Angliji, saj menim, da bom na ta način pridobil nove izkušnje, ki mi bodo v prihodnosti koristile.

Lep pozdrav

Priloge:

- spričevalo 2. letnika gimnazije
- priporočilo razrednika
- soglasje staršev
- kratek življenjepisa
- fotokopija priznanja za prvo mesto na Transgeneracijah 2010